Smjernice za postupanje u slučajevima spolnoga zlostavljanja maloljetnika od strane klerika

UVOD

Po svome poslanju i po svojoj naravi Crkva je svjedok Evanđelja Isusa Krista u današnjemu svijetu. Stalo joj je do vjerodostojnosti svjedočenja njenih pastira, do toga da njihovo služenje bude u skladu s kanonskim propisima te da odnos klerika i vjernika bude brižljiv i odgovoran. Može se dogoditi da neki klerici iznevjere svoje poslanje te počine najteža kažnjiva djela protiv ćudoređa. Ta kršenja su osobito teška kada imaju nemile posljedice za druge, kao što je to spolno zlostavljanje i iskorištavanje maloljetnika. Tužna i teška pojava spolnoga zlostavljanja maloljetnika od strane klerika zahtijeva stalno zauzimanje crkvene zajednice, koja je pozvana suočiti se s tim problemom u duhu pastoralne osjetljivosti, pravednosti, sukladno odredbama kanonskoga prava i državnoga zakonodavstva. U tome kontekstu osobitu važnost dobiva zaštita maloljetnika, skrb za žrtve zlostavljanja, formacija budućih klerika, otvorenost i odgovornost same Crkve, suradnja s državnim tijelima te posebno nastojanje da Crkva pokaže dobar primjer zaštite maloljetnika.

Noviji crkveni dokumenti u materiji spolnoga zlostavljanja maloljetnika od strane klerika pokazuju da je sigurnost malodobne osobe prvotna briga Crkve i sastavni dio pojma ‘opće dobro’. Riječi blaženoga Ivana Pavla II. u nagovoru američkim kardinalima 23. travnja 2002. da »u svećeništvu i redovništvu nema mjesta za one koji bi mogli učiniti zlo mladima« prizivaju osobitu odgovornost dijecezanskih biskupa i redovničkih poglavara, kao i onih koji su odgovorni za odgoj budućih klerika ili posvećenih osoba.

Među važnim odgovornostima dijecezanskoga biskupa, radi osiguranja zajedničkoga dobra vjernika i posebno zaštite djece i mladih, nalazi se i dužnost primjerena reagiranja na eventualne slučajeve spolnoga zlostavljanja maloljetnika od strane klerika u (nad)biskupiji koja mu je povjerena. Bolno smo svjesni ozljeda i rana koje nastaju pogrješnim ponašanjem i samo jednoga klerika i izražavamo svoje duboko suosjećanje sa svim žrtvama.

Tako je svaki slučaj spolnoga zlostavljanja maloljetnika od strane klerika bolna činjenica koja zahtijeva put ozdravljenja i obnove. Svi su vjernici, svatko prema svome položaju, a posebno vjernici koji su stručni na tome području, pozvani pridonijeti ozdravljenju rana na srcu Crkve i društva,

poduzimajući djelotvorne intervencije u prevenciji i u otkrivanju objektivne istine.

Svrha ovih smjernica je olakšavanje primjene važećih kanonskih odredaba u odnosu na pravni sustav Republike Hrvatske, a sve u skladu s onim što zahtijeva Kongregacija za nauk vjere (usp. Okružno pismo od 3. svibnja 2011.). Narav pak Smjernica nije u donošenju novih zakonodavnih odredaba, nego u pobližemu određivanju oblika i postupanja kojih se treba držati u primjeni važećega zakonodavstva u toj materiji.

PRIMJENA KANONSKIH ODREDBI U SLUČAJU PRIJAVE

1. Kažnjivo djelo klerika protiv šeste Božje zapovjedi počinjeno s maloljetnikom

Spolno zlostavljanje maloljetnika nastaje spolnom aktivnošću odrasle osobe u odnosu na maloljetnika koje se proteže od povrede intimnih granica pa sve do silovanja. Isključivu odgovornost iskorištavanja okolnosti za zadovoljavanje vlastitih spolnih poriva snosi sam klerik, čak i ako poticaj dođe od maloljetnika (usp. Sacramentorum sanctitatis tutela [dalje: SST], čl. 6).

Pod pojmom ‘maloljetnik’ smatra se osoba koja je mlađa od osamnaest godina, a s maloljetnikom se izjednačava i punoljetna osoba koja ima smanjenu uporabu razuma.

Zastara u slučaju zlostavljanja maloljetnika stupa na snagu nakon dvadeset godina, a računa se od trenutka kada žrtva napuni osamnaest godina života. Kongregacija za nauk vjere može u posebnim slučajevima eventualno ukinuti zastaru (usp. Odredbe o najtežim kažnjivim djelima [Normae de gravioribus delictis], čl. 7).

Prema važećim odredbama klerik može počiniti sljedeća kažnjiva djela protiv ćudoređa, koja su pridržana Kongregaciji za nauk vjere:

» 1° kažnjivo djelo protiv šeste Božje zapovijedi počinjeno od klerika s maloljetnikom mlađim od osamnaest godina; u ovome je broju s maloljetnikom izjednačena osoba koja ima smanjenu uporabu razuma;

2° stjecanje ili posjedovanje ili raspačavanje pornografskih slika maloljetnika mlađih od četrnaest godina od strane klerika, na bilo koji način i bilo kojim sredstvima« (Normae de delictis, čl. 6).

2. Predmnijeva nedužnosti

Osumnjičeni klerik uživa predmnijevu nedužnosti dok se ne dokaže suprotno, no ordinarij mu može, kao mjeru opreza, ograničiti vršenje službe u očekivanju razjašnjenja optužbi, prema odredbi kan. 1722 (usp. Normae de delictis, čl. 19).

U slučaju lažne ili klevetničke optužbe ordinarij treba poduzeti sve mjere kako bi se povratio dobar glas klerika koji je bio nepravedno osumnjičen.

Prema osobi koja prijavi kažnjivo djelo treba se ophoditi s poštovanjem. Podnošenje prijave neka se promatra u kontekstu primjene evanđeoskoga načela (usp. Mt 18, 15-17) i odrazom sudjelovanja vjernika u pastoralnoj brizi Crkve.

A. Podnošenje prijave i neki minimalni formalni preduvjeti:

a) prijavitelj treba podnijeti ordinariju ili ovlaštenoj osobi prijavu u pisanome obliku s potpisom podnositelja prijave. Ako prijavitelj osobno ili posredovanjem neke osobe podnosi prijavu usmeno, usmenu prijavu treba sastaviti u pisanome obliku sam prijavitelj, a ako nije u mogućnosti osobno sastaviti prijavu, neka to učini pred kancelarom ili bilježnikom biskupijske kurije i neka je odmah vlastoručno potpisanu preda ordinariju;

b) prijava mora sadržavati odgovarajuće indicije (ne mora nužno sadržavati i dokaz o krivnji);

c) ordinarij ocjenjuje osnovanost prijave imajući pritom u vidu mogućnost zanemarivanja prijave koju podnese osoba za koju se može smatrati da je podla ili očiti neprijatelj prijavljene osobe, kao i anonimne prijave.

B. Podnošenje prijave s formalnim preduvjetima i obveza crkvene vlasti:

Kad ordinarij zaprimi prijavu koja udovoljava minimalnim preduvjetima treba istražiti prijavljene činjenice i poduzeti sljedeće:

a) neka se od žrtve ili prijavitelja zatraži pisana izjava da će sudjelovati u istražnoj i dokaznoj fazi kaznenoga postupka;

b) neka se žrtvu ili prijavitelja obavijesti o mogućnosti i načinu podnošenja prijave sukladno važećim propisima;

c) neka se od počinitelja zatraži, ako to okolnosti zahtijevaju, da se sam prijavi mjerodavnim državnim tijelima;

d) nakon što obavijest o kažnjivome djelu bude ispitana gledom na činjenice, okolnosti i odgovornost počinitelja, te se ustanovi kako je ona vjerodostojna, neka se to na prikladan način prijavi državnim vlastima (usp. kan. 1717, § 1).

U slučajevima u kojima je spolno zlostavljanje povezano s nekim drugim kažnjivim djelom protiv dostojanstva sakramenta pokore (usp. SST, čl. 4), prijavitelj ima pravo zahtijevati da se njegovo ime ne obznani prijavljenomu svećeniku (usp. SST, čl. 24, § 1).

3. Obavijesti o nezakonitom ponašanju i prosudba o njezinoj vjerodostojnosti

Kad ordinarij zaprimi obavijest o mogućemu spolnom zlostavljanju maloljetnika od strane klerika koji su u njegovoj jurisdikciji, dužan je odmah pristupiti temeljitoj procjeni vjerodostojnosti takve obavijesti (usp. kan. 1717). Treba izbjegavati svaki daljnji postupak u slučaju očito tendencioznih ili klevetničkih obavijesti, odnosno obavijesti za koje nema nikakvoga prihvatljivog dokaza, pa bi svaka daljnja istraga bila apsolutno suvišna (usp. kan. 1717, § 1).

Uvijek ostaje na snazi nepovredivost ispovjedne tajne (usp. kan. 983).

Procjena vjerodostojnosti treba se provesti u što je moguće kraćemu roku, a ako je to potrebno, za provedbu se može zadužiti odgovarajuća osoba dokazane razboritosti i iskustva, pri čemu se na najbolji mogući način mora zaštititi

diskrecija svih obuhvaćenih osoba.

U toj fazi ordinarij odlučuje hoće li klerika upoznati s optužbama protiv njega i hoće li prema njemu poduzeti eventualne mjere, kako bi se spriječila mogućnost ponavljanja pretpostavljenih kažnjivih djela, pri čemu i dalje vrijedi predmnijeva nedužnosti dok se ne dokaže suprotno. U praksi je uvijek mjesnomu biskupu dana ovlast zaštite djece i maloljetnika ograničavanjem aktivnosti bilo kojega klerika u njegovoj biskupiji. Ova ovlast proizlazi iz vlasti ordinarija, pa je s tog naslova dužan donošenjem potrebnih mjera osigurati da djeca i maloljetnici ne trpe štetu. Ovu ovlast mjesni ordinarij može slobodno primjenjivati prije, u vrijeme trajanja i nakon bilo kojeg kanonskog postupka.

Ako se utvrdi vjerodostojnost dojave navedenih djela pa se stoga prethodna istraga smatra posve suvišnom, ordinarij može klerika izravno prijaviti Kongregaciji za nauk vjere (usp. kan. 1717, § 1; Normae de delictis, cl. 17).

U onim slučajevima u kojima je isključena vjerodostojnost nezakonitih djela za koja se tereti klerik, pa ordinarij odluči prekinuti daljnji postupak , ordinarij će u svome tajnom arhivu čuvati odgovarajuću dokumentaciju kojom će u slučaju potrebe moći opravdati postupke i obrazložiti svoju odluku (usp. kan. 1719).

4. Prethodna istraga

Ako se ne može isključiti vjerodostojnost obavijesti o počinjenome kažnjivom djelu, provest će se prethodna istraga prema odredbi kan. 1717.

Osim ako za suprotno ne postoje ozbiljni razlozi, neka se optuženoga klerika upozna s optužbama protiv njega i neka mu se pruži prilika da na njih odgovori.

Tijekom prethodne istrage, da bi se spriječilo moguće ponavljanje kažnjivih djela, ordinarij, u odnosu na optuženoga klerika, treba poduzeti odgovarajuće mjere (npr. ograničenje vršenja crkvene službe, razrješenje službe, zabrana približavanja djeci i mladima i sl.), pri čemu i dalje vrijedi predmnijeva nedužnosti, dok god se ne dokaže suprotno. Tijekom prethodne istrage jednostavni premještaj klerika u pravilu je neadekvatna mjera, ako se uz to ne odredi i suštinska promjena dužnosti ili primjereni nadzor zbog opreznosti.

Prestanak učinaka eventualno donesenih mjera određuje se dekretom, kad nestane potreba za njima. Učinci tih mjera automatski prestaju okončanjem kaznenoga postupka (usp. kan. 1722).

Mjere treba, po mogućnosti, donositi uz suradnju samoga klerika (eventualno i osobe od njegova povjerenja, npr. odvjetnika), ne umanjujući pritom njihovu učinkovitost; u svakome slučaju, primjena mjera nipošto ne smije biti uvjetovana pristankom klerika (usp. kan. 1722).

Otklanjanjem mogućnosti ponavljanja kažnjivih djela, takve mjere mogu imati pozitivne učinke u odnosu na samog optuženog klerika, a imaju i određenu težinu u odnosu na eventualnu primjenu zaštitnih mjera od strane državne sudbene vlasti.

Osobito ako predmetni postupci nisu već postali poznati široj javnosti, potrebno je primijeniti mjere zaštite kako navedene mjere ne bi ugrozile ugled klerika. Razloge za poduzimanje navedenih mjera nije potrebno objavljivati, osim ako za to ne postoje valjani razlozi.

O aktivnostima koje se provode tijekom prethodne istrage sastavit će se i čuvati kompletna dokumentacija prema odredbi kan. 1719.

Ako prethodna istraga pokaže da u odnosu na klerika postoji osnovani razlog za sastavljanje vjerodostojne optužbe, ordinarij će s provedenom istragom upoznati Kongregaciju za nauk vjere prema odredbi cl. 16 Normae de delictis, kako bi Kongregacija mogla donijeti odgovarajuće odluke. Ako Kongregacija za nauk vjere zbog nekih posebnih okolnosti ne pridrži parnicu sebi, nalaže ordinariju ili hijerarhu provedbu daljnjeg postupanja (usp. Normae de delictis, čl. 16).

U slučaju da nema temelja za formuliranje vjerodostojne optužbe, klerik nad kojim je provedena istraga bit će oslobođen u potpunosti i, ako je to potrebno, poduzet će se sve potrebne mjere kako bi mu se vratio dobar glas i ugled.

5. Postupak nakon prethodne istrage

U pravilu se u pogledu delicta graviora postupa sudskim putem (usp. Normae de delictis, čl. 21, § 1). »Ipak, Kongregaciji za nauk vjere je dopušteno: 1° u

pojedinačnim slučajevima, po službenoj dužnosti ili na zahtjev ordinarija ili hijerarha, odlučiti da se slučaj rješava izvansudskom odlukom prema kan. 1720 Zakonika kanonskog prava i kan. 1486 Zakonika kanona istočnih Crkava; imajući na umu da se trajne okajničke kazne izriču samo po nalogu Kongregacije za nauk vjere; 2° najteže slučajeve, gdje se nesporno utvrdi počinjenje kažnjivog djela i pošto se optuženome dadne mogućnost da se brani, podnijeti izravno vrhovnom svećeniku na odlučivanje o otpuštanju iz kleričkog staleža ili svrgnuću zajedno s oprostom od zakona celibata.« (Normae de delictis, cl. 21, § 2).

Ordinarijima je povjerena provedba prvoga stupnja kaznenoga postupka, a ona mora biti sukladna uputama Kongregacije za nauk vjere, koja je u svakome slučaju drugostupanjski sud. Dakle, u svakoj biskupiji mora biti ustanovljen biskupijski sud, koji za ova kažnjiva djela čine: sudsko vijeće od tri suca (usp. kan. 1425, § 1, 2°), promicatelj pravde i bilježnik. Ako ordinarij nije u mogućnosti uspostaviti biskupijski sud, neka u trenutku prijave slučaja Kongregaciji za nauk vjere od iste zatraži određivanje mjerodavnoga suda.

U slučaju kad Kongregacija za nauk vjere odredi postupak izvansudskom odlukom (usp. Normae de delictis, cl. 21, § 2), ordinarij je dužan optuženomu kleriku osigurati potpuno ostvarenje njegovoga temeljnog prava na obranu (usp. kan. 1720).

U pravilu se u odnosu na klerika koji je proglašen krivim za spolno zlostavljanje i iskorištavanje djece ili maloljetnika primjenjuju dvije vrste kanonskih mjera, i to: 1) mjere koje ograničavaju javnu službu u potpunosti ili barem na način da se isključi kontakt s djecom i maloljetnicima; te mjere mogu biti popraćene kaznenom zapovijeđu; 2) crkvene kazne, od kojih je najteža otpuštanje iz kleričkoga staleža.

Trajne se okajničke kazne ne mogu određivati ili donositi izvansudskom odlukom (usp. kan. 1342, § 2; Normae de delictis, cl. 21, § 2). U tu svrhu se ordinarij treba obratiti Kongregaciji za nauk vjere koja može iskoristiti svoje pravo prepuštanja odluke rimskomu prvosvećeniku, prema odredbi čl. 21, § 2 Normae de delictis.

Kongregacija za nauk vjere također ima pravo najteže slučajeve dati na odlučivanje rimskomu prvosvećeniku, radi otpuštanja iz kleričkoga staleža ex officio. U svakome trenutku provedbe stegovnih ili kaznenih postupaka kleriku će se osigurati pravna i dušobrižnička stručna pomoć, kao i mogućnost ostvarenja njegovoga temeljnog prava na obranu.

U svakome trenutku stegovnih ili kaznenih postupaka optuženomu kleriku mora biti osigurano pravedno i dostojno uzdržavanje.

Klerik koji je proglašen krivim neka započne s procesom prihvaćanja odgovornosti i ozbiljne obnove vlastita života što se može provoditi i s pomoću odgovarajućih terapeutsko rehabilitacijskih programa, uz njegovu spremnost na popravljanje učinjene štete.

U težim slučajevima, optuženoga treba potaknuti da sam od Apostolske Stolice zatraži otpis (usp. kan. 290, 3°) kojim se proglašava gubitak kleričkoga staleža i istodobno udjeljuje oprost od obveze celibata. U slučaju da je optuženi osuđen na državnome sudu, Kongregacija može uputiti slučaj izravno rimskomu prvosvećeniku za otpuštanje iz kleričkoga staleža ex officio (usp. Normae de delictis, cl. 21, § 2).

Ordinarij može donijeti odluku o zabrani povratka klerika u javnu službu, ako ta služba predstavlja opasnost za maloljetnike ili sablazan za zajednicu.

Oštećena stranka može u samom kaznenom suđenju podignuti parničnu tužbu za naknadu štete koja joj je nanesena kažnjivim djelom (usp. kan. 1729).

II. KANONSKI POSTUPAK I SURADNJA S DRŽAVNIM VLASTIMA

6. Neovisnost kanonskog i državnog kaznenog postupka

Kanonski postupak u slučaju predmetnih kažnjivih djela neovisan je od onoga koji se za ista kažnjiva djela primjenjuje prema pravu Republike Hrvatske (usp. Ugovor o pravnim pitanjima između Svete Stolice i Republike Hrvatske, čl. 1).

Slijedom toga, ordinarij se, s jedne strane, ne može pozivati na akt, pravomoćne ili nepravomoćne odluke donesene u državnome postupku, kako bi se izuzeo od obveze donošenja vlastite procjene i/ili da bi te odluke uzeo kao osnovu u provedbi kanonskoga postupka. S druge strane, ako i nije u tijeku neki kazneni postupak prema državnomu pravu (u koji ulazi i prethodna istraga), također je dužan bez odlaganja pristupiti procjeni vjerodostojnosti (usp. kan. 1717) kad dobije dojavu o mogućim zlostavljanjima, i, ako je to potrebno, provesti prethodnu istragu te primijeniti primjerene zaštitne mjere.

7. Suradnja s državnim vlastima

Spolno zlostavljanje maloljetnika nije samo kanonsko kažnjivo djelo nego i kazneno djelo koje progone državne vlasti Republike Hrvatske.

Kazneni zakon Republike Hrvatske, koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013., u posebnome dijelu, u glavi XVII. Kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta (čl. 158-166) određuje niz kaznenih djela kojima štiti djecu i maloljetnike.

U slučaju kad je za predmetna kažnjiva djela pokrenut kazneni postupak prema državnome pravu, važno je da ordinarij surađuje s državnim vlastima. Ta se suradnja mora odvijati u okviru mjerodavnosti dviju strana i u skladu s propisima Republike Hrvatske i odredbama Ugovora o pravnim pitanjima između Svete Stolice i Republike Hrvatske.

Svaki je građanin Republike Hrvatske dužan poštovati odredbe državnoga zakonodavstva koje se odnose na prijavljivanje kaznenih djela državnim vlastima, prema odredbama Zakona o kaznenom postupku Republike Hrvatske: »Građani su dužni prijaviti kaznena djela za koja se progoni po službenoj dužnosti.« (čl. 204, st. 4).

Budući da se kazneno djelo spolnoga zlostavljanja i iskorištavanja djeteta progoni po službenoj dužnosti, neka Ordinarij obavijest o kažnjivome djelu oprezno ispita i ustanovi je li obavijest vjerodostojna.

Nakon toga, shodno pozitivnim državnim propisima Republike Hrvatske, te pazeći da »ne dođe u pogibelj dobar glas bilo koga« (kan. 1717 § 2), neka se na prikladan način podnese prijava državnim vlastima, osim ako se istraživanje čini posve suvišnim (usp. kan. 1717, § 1).

8. Dostavljanje obavijesti mjerodavnim crkvenim vlastima o sudskoj istrazi klerika

Članak 8., stavak 1., međunarodnoga Ugovora o pravnim pitanjima između Svete Stolice i Republike Hrvatske određuje da će sudbene vlasti obavijestiti nadležne crkvene vlasti o pokretanju kaznene istrage o kleriku zbog možebitnih djela predviđenih kaznenim zakonom. Tim člankom Ugovora predviđa se samo dostavljanje obavijesti mjerodavnim crkvenim vlastima o sudskoj

istrazi klerika, a ne i dostavljanje rezultata istrage ili pravorijeka. Dakle, sudske vlasti dužne su dijecezanskoga biskupa samo obavijestiti o sudskoj istrazi, ako je u pitanju klerik, ili više redovničke poglavare kleričkih ustanova papinskoga prava, ako se radi o kleriku redovniku, te više poglavare kleričkih družbi apostolskoga života papinskoga prava, ako se radi o kleriku članu tih družbi. Ako bi se pak radilo o biskupima, sudbene vlasti morale bi obavijestiti Svetu Stolicu, i to redovito preko Apostolske nuncijature.

Ono što se govori, ono sto je klerik čuo, u slavlju sakramenta pokore, posebno u ispovijedi, ne smije biti priopćeno nikomu, pa ne može biti predmet istrage. Članak 8., stavak 2., istoga Ugovora pak određuje: »Ispovjedna tajna je u svakome slučaju nepovrediva.« Načelo poštivanja profesionalne tajne u obavljanju pojedinih zanimanja posebno je važno za Katoličku Crkvu, za sakrament ispovijedi koji po samoj naravi zahtijeva tajnost (usp. kan. 983-984).

Obavijest državne sudbene vlasti mjerodavnoj crkvenoj vlasti o pokretanju kaznene istrage o kleriku zbog možebitnih djela, obuhvaćenih kaznenim zakonom, u određenim okolnostima može biti vijest o potrebi pokretanja prethodne istrage na crkvenome području.

Ill. PREMA OZDRAVLJENJU I OBNOVI

9. Žrtva u središtu brige ozdravljenja

Katolička Crkva više je puta izrazila žaljenje zbog trpljenja žrtava, kao i zbog osoba koje su zlorabile povjerenu im crkvenu službu. Poziv i poticaj Crkve, osobito od strane Svetoga Oca Benedikta XVI., da se bude blizu žrtvama i da se podupire njihov zahtjev za izvršenjem pravde jasan je znak želje za otkrivanjem istine i ozdravljenjem. Tijekom svojih apostolskih putovanja, papa Benedikt XVI. dao je osobito važan primjer svojom spremnošću susresti se sa žrtvama spolnoga zlostavljanja i saslušati ih. Prigodom tih susreta Sveti se Otac obratio žrtvama riječima suosjećanja i potpore, kao što su one sadržane u njegovome Pastoralnom pismu katolicima Irske (br. 6): »Strahovito ste patili, zbog čega mi je iskreno žao. Znam da ništa ne može izbrisati zlo koje ste pretrpjeli. Izdano je vaše povjerenje i povrijeđeno je vaše dostojanstvo.«

Potaknuti primjerom Svetoga Oca i Crkva u Hrvatskoj pozvana je stati na stranu onih koji su ranjeni i koji trpe te doprinijeti ozdravljenju i obnovi. Pastoralno vodstvo, poštujući volju svake žrtve, savjetuje razgovor sa

žrtvama, pokazujući osjetljivost kojom je Crkva spremna suočiti se s onim što im se dogodilo, shvatiti njihovu bol i pratiti ih na teškome putu ozdravljenja i obnove. U središte brige i zanimanja za ozdravljenje treba najprije staviti žrtvu, a ne ustanovu i zlostavljača.

Sve odgovorne osobe koje primaju, saslušavaju, pružaju stručni oblik pomoći žrtvama neka budu veoma pažljivi i svjesni da je svako zadiranje u ranjenu spolnu intimu maloljetnika zlostavljanje koje ostavlja teške posljedice (izravno narušava fizičko, emocionalno i mentalno zdravlje žrtve te utječe na psihosocijalni razvitak). Te se posljedice dodatno pogoršavaju, ako se maloljetnoj žrtvi ne vjeruje, ako ju se obescjenjuje ili ako se štiti ili pokušava štititi zlostavljača, na bilo koji način ili bilo kojim sredstvima. Neke žrtve dulje vrijeme ne govore o zlostavljanju, zbog različitih čimbenika: stid, pomisao na osobnu krivnju, strah da im se nešto ne dogodi, bojazan da im se neće vjerovati, da će biti kažnjeni zbog laži i sl.

Svi vjernici, svaki prema svome položaju, neka svojim djelovanjem pridonesu stjecanju povjerenja kod žrtve; neka budu graditelji pravde poduzimanjem hitnih i pravednih koraka u pružanju zaštite žrtvama.

Za put ozdravljenja neće biti dostatna samo osuda, kazna i isprika, nego i priznanje i prihvaćanje odgovornosti za zlo i razorne povrjede koje su se dogodile žrtvama i njihovim obiteljima. Stoga neka dijecezanski biskup ili njegov ovlaštenik žrtvi i njezinoj obitelji pruži stručnu duhovnu i psihološku pomoć poštujući pritom slobodu žrtve da poduzme po njenome mišljenju najprimjerenije pravne korake.

Svaka žrtva ima pravo, ako je pretrpjela neki oblik spolnih zloporaba od strane klerika, o tome osobno ili putem roditelja, zastupnika, skrbnika, odvjetnika, osoba od povjerenja, obavijestiti mjerodavnoga ordinarija, kao i državne vlasti. Ta obveza žrtve ne odnosi se samo prema njoj samoj i zajednici koju treba zaštititi od mogućih daljnjih istovrsnih djela, nego i prema kleriku. Osoba koja počinitelju kažnjivoga djela može istinski pomoći, pa makar i disciplinskom mjerom, je dijecezanski biskup ili drugi poglavar. Osobno obavješćivanje omogućuje dijecezanskomu biskupu ili poglavaru ili njihovu delegatu intervenciju bez odlaganja, poglavito u odnosu na žrtvu te pokretanje istrage u smislu kan. 1717.

Žrtva neka svojom savješću odgovara za istinitost optužbe. U slučaj lažne optužbe ,,žrtva”/tužitelj bi počinio težak grijeh, ne samo zato što je tvrdio neistinu nego i time nanio štetu ugledu klerika i oštetio zajednicu vjernika, unijevši u nju sumnju i bezrazložan nemir i tjeskobu. Onaj tko lažno optuži klerika čini kažnjivo djelo lažne prijave i teške povrjede dobroga glasa

drugoga u smislu odredba kan. 1390, §§ 2 i 3. Ponašanje osobe koja lažno optužuje još je teže, ako je ujedno pokrenuo i postupak pred državnim sudom s neiskrenom nakanom. U tome slučaju nepravedno optuženi klerik ima pravo tražiti zadovoljštinu za tešku klevetu pred crkvenim sudom i državnim sudbenim vlastima.

10. Ozdraviti ranu u Crkvi i društvu

Spolno zlostavljanje maloljetnika od strane klerika znak je krize koju valja iskoristiti za put ozdravljenja i obnovu koji treba sadržavati teološku, pravnu, pastoralnu i odgojnu dimenziju. Teološka dimenzija, napose promišljanja o stvorenosti muškarca i žene, o grijehu, o spolnosti, o odgoju, o vlasti, o služenju, otkrivaju da je kod počinitelja kažnjiva djela riječ o otajstvu ljudske slobode, sposobne samostalno birati između dobra i zla, ljubavi i mržnje, sebedarja ili iskorištavanja bližnjega. Pravna dimenzija zahtijeva da nam u suočavanju s prijavama za spolno zlostavljanje na prvome mjestu bude traženje istine. Istina je temelj pravde, a do nje je moguće doći ako se poštuje postupničko kanonsko pravo. Poštivanje postupničkoga prava pomaže u izbjegavanju nepotrebnih pastoralnih iskrivljavanja kanonskoga prava. Riječ je o napasti da se u ime iskrivljenoga shvaćanja razumijevanja i milosrđa umanji obveza poštivanja zakona. Pastoralna dimenzija se odnosi na umanjivanje posljedica zla koje se dogodilo te na sprečavanje neželjenih pojava prema žrtvama i njihovim obiteljima na prvome mjestu. Ta pastoralna briga za žrtve i njihove obitelji u sebi uključuje istinu, pravdu, razumijevanje i zaštitu. Odgojna dimenzija nam poručuje da se ovu krizu u Crkvi i društvu može zaustaviti, ako se krene od odgoja i odgojnih programa.

Problem spolnoga zlostavljanja maloljetnika ne tiče se samo Katoličke Crkve već je on, nažalost, stvarnost koja izrasta na bolesnom tkivu društva i zahvaća različite kategorije ljudi i profesija, ima različite oblike (npr. ‘seksualni turizam’, pedopornografija, seksualno iskorištavanje maloljetnika). Pojava takvih spolnih zloporaba uznemirujući su znak gubitka temeljnih vrijednosti kao što su: ljubav, dostojanstvo čovjeka (osobito djece i maloljetnika), pozitivni vidici spolnosti. Nužno je potrebno da svi prihvate i u potpunosti počnu primjenjivati ono što je Sveti Otac Benedikt XVI. poručio irskim biskupima 28. listopada 2006., prigodom pohoda ad limina apostolorum: »Utvrditi istinu o onome što se dogodilo u prošlosti, poduzeti sve potrebne mjere kako se to ne bi ponovilo u budućnosti, osigurati potpuno poštivanje načela pravednosti te, ponad svega, izliječiti žrtve i sve one koji su pogođeni tim suludim zločinima.«

11. Preventivne mjere

Kako bi se spriječili slučajevi spolnoga zlostavljanja maloljetnika potrebna je budnost i zalaganje svih članova Crkve, a napose odgovornih osoba.

Preventivne mjere započinju interdisciplinarnom formacijom i odabirom odgojitelja, postupkom primanja kandidata te odgojnim planom i programom maloga sjemeništa i bogoslovije.

Odgovorne osobe (rektor i njegovi suradnici) neka nastoje dobiti što je moguće specifičniji profil osobnosti kandidata koji podnosi molbu za primitak u sjemenište. Pritom treba voditi računa o relativno jasnim pokazateljima u karakteristikama osobnosti i u ponašanju kod kandidata za svete redove, te valja na poseban način voditi brigu o njihovu odnosu prema spolnosti kao i o problemima koji iz toga odnosa mogu nastati. Tijekom pristupne procedure, osim mišljenja župnika, u pravilu se može tražiti i mišljenje neke osobe od povjerenja iz društvenoga okruženja iz kojega kandidat dolazi (npr. nastavnika, profesora, pastoralnog djelatnika, poslodavca). Neka se zatraži i stručno mišljenje psihologa. Kad se pojave pokazatelji koji upućuju na možebitni formirani poremećaj kod kandidata, potrebno je obvezatno konzultirati stručnjake. Konzultiranju stručnjaka treba se uvijek pristupiti uz prethodni, izričit, informiran i slobodan pristanak kandidata.

Nužan je dio formacije kandidata ozbiljno suočavanje s pitanjem spolnosti. Neka tijekom formacije kandidati upoznaju sami sebe i svaki od njih mora znati prepoznati svoju emocionalnost, osobine karaktera i moguće otežavajuće značajke osobnosti za uspješan pastoralni rad, a mjerodavno i strpljivo vodstvo neka im pomogne u pronalaženju odgovornih rješenja.

Odgojitelji u sjemeništima, izuzev duhovnika, u suradnji s biskupima, posebnu pozornost neka posvete dužnoj razmjeni informacija glede onih kandidata za svećeništvo ili redovnički život koji prelaze iz jednoga sjemeništa u drugo, iz jedne biskupije u drugu ili iz redovničke ustanove u biskupiju i obratno. Poželjni su sastanci nadzora (supervizije) i predstavljanja značajnih slučajeva iz prakse.

Kontinuirano i redovito pohađanje cjeloživotne formacije klerika može poboljšati kvalitetno vršenje pastoralne i pedagoške djelatnosti, ponekad i uz sudjelovanje vanjskih stručnjaka. Trenutci osobne krize – u izvornome značenju te riječi – sastavni su dio ljudske egzistencije i valja ih iskoristiti na osobnu izgradnju. Temeljna vrijednost života u Crkvi je opirati se i ne klonuti pred takvim situacijama, nego si međusobno pružati potrebnu potporu. Ponekad je nužno potrebna i šira pomoć stručnjaka.

Duhovno vodstvo je sastavni dio početne i trajne formacije klerika. Kako u početnoj fazi neke nove službe ili zadaće, tako i kod pojave osobne krize neka postoji: a) pomoć uz izraženije vodstvo stručnjaka po preporuci ordinarija; b) mogućnost dodatnoga nadzora u dogovoru s ordinarijem.

Tijekom trajne formacije klerike treba poučiti o šteti koju klerik nanosi žrtvi spolnoga zlostavljanja i iskorištavanja kao i o vlastitoj odgovornosti u odnosu na kanonske i državne propise. Isto tako klerike treba uputiti kako prepoznati znakove eventualnoga zlostavljanja djece i maloljetnika od strane drugih osoba.

Kod svake inkardinacije, ekskardinacije te dopuštenja prijelaska u drugu partikularnu Crkvu (usp. kan. 271) klerik mora dostaviti Pismo svjedočanstva prikladnosti za vršenje svećeničke službe koje izdaje ordinarij. Pismo treba potvrditi da klerik uživa dobar glas u mjestu u kojemu trenutno vrši službu, da nije nikad bio suspendiran, da mu nije izrečena crkvena kazna, da nije počinio niti bio osuđen ni za koje kažnjivo djelo, da se nije nikad ponašao na neprikladan način prema djeci, mladima i osobama s psihičkim poteškoćama i da nikad nije za takvo što optužen te da nema neriješenih problema s nekom od ovisnosti.

U svrhu pomoći pojedinim ordinarijima pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji, veoma žurno, uspostavit će se Savjetodavno stručno povjerenstvo sastavljeno od sedam članova, stručnjaka za psihološke, društvene i pravne aspekte spolnog zlostavljanja maloljetnika. Savjetodavno stručno povjerenstvo povjerenu zadaću vršit će pod vodstvom Vijeća HBK za kler.

Osim pružanja konzultacija pojedinom ordinariju, Savjetodavno stručno povjerenstvo savjetuje Hrvatsku biskupsku konferenciju u svezi s psihološkim, pravnim, društvenim, moralnim, teološkim aspektima i djelovanjima Crkve u odnosu na spolna zlostavljanja; prati razvoj ove problematike u društvu i u Crkvi; predlaže potrebne mjere, preventivni plan i program kako bi se pomoglo roditeljima, skrbnicima, kao i djelatnicima u pastoralu i školi; može biti aktivno u početnoj i trajnoj formaciji pastoralnih djelatnika, zaposlenika škola i odgojnih ustanova, kako bi ovi mogli raspoznati znakove spolnog zlostavljanja i primijeniti odgovarajuće mjere zaštite.

ZAKLJUČAK

Ove smjernice žele ukazati na to da se odgovornost za rješavanje kažnjivih djela spolnoga zlostavljanja maloljetnika od strane klerika na prvome mjestu odnosi na mjerodavnoga ordinarija, a zatim i na sve članove zajednice

vjernika i društva.

Objektivno traženje istine i pravde najbolji je odgovor koji možemo ponuditi. Crkva želi stati na stranu ne samo žrtava spolnoga zlostavljanja od strane klerika, nego i na stranu mnogih drugih žrtava bilo kojega oblika nasilja, zlostavljanja i iskorištavanja.

Biskupi

Hrvatske biskupske konferencije

Tekst smjernica odobren je na izvanrednome zasjedanju Hrvatske biskupske konferencije 5. lipnja 2013. u Zagrebu. Isti tekst je neznatno izmijenjen i dopunjen na temelju sugestija Kongregacije za nauk vjere. Ista Kongregacija ovaj tekst Smjernica potvrdila je dopisom 191/2010-53611 od 21. prosinca 2015. godine.